

«TESTAMENT A PRAGA»
Tomàs i Teresa Pàmies
Premi Josep Pla 1970
Edicions Destino
Barcelona, 1971 — 220 pàgines

«...Per tot dot i testament us deixo aquesta biografia com un record i afirmo que és realisme pur, i si fos dibuixant dibuixaria els protagonistes, perquè els tinc ben presents».
(Tomàs Pàmies 1962)

A l'encetar certs llibres hom s'ha fet la idea de trobar, sigui pel títol o per l'autor, determinats aspectes o narracions.

En el cas de TESTAMENT A PRAGA, dec reconèixer que no ha estat així. Les memòries de Tomàs Pàmies, o com

ell diu, «la història política i els fets viscuts», són d'una imaginació i convicció a voltes descarnada. S'adiuen al realisme i la sagacitat del pagès català. «Conformes a les exigències del cor i de la raó», com diu Ho Xi Minh en el seu testament.

Aquesta circumstància, els plantejaments polítics i el monòleg de la filla Teresa, aconsellen allunyar-se del comentari acostumat de les novel·les i obres literàries clàssiques. Llavors, aquest comentari s'encaminarà a la constatació d'opinions i fets que «puguin servir de lliçó». És a dir, interpretar la seva veritat revolucionària, de comunista. Per començar, res millor que observar com de molt jove aquell pagès de Balaguer en lluita per la vida, topa amb l'explotació capitalista que l'obliga, per mal viure, a treballar de 16 a 17 hores diàries. En aquell començament és quan copsa com «els amos arrencaven la pell i xuclaven la sang dels treballadors». Presa de consciència que recullo de l'obra, com la primera consideració a remarcar.

El seu temperament inquiet i sensible als fenòmens que l'envoltaven, l'obliga a cercar lectures per a entendre'ls. Al començament llegeix Malatesta i Lorenzo, **La Conquesta del Pan** i altres obres àcrates. Aquest és el motiu que ell i la seva colla «es diguin antipolítics» i militin a la CNT. Malgrat la confusió ideològica, cal reconèixer que aquella gent posseïa instint de classe i emoció revolucionària. Llavors, no ens pot estranyar que Pàmies, passant pel damunt de deures familiars i mancant a alguna disbauxa, esdevingués ben aviat un activista entre els treballadors del camp i les fàbriques de les entrades, per explicar-los on rauen les causes de les injustícies i esperonar-los a canviar les circumstàncies per «enderrocar els perjudicis». Aquest és un altre fet a retenir, d'organitzador de la lluita contra l'explotació i el règim monàrquic.

La crisi econòmica de les darreries del segle XIX i les conseqüències de la guerra del Marroc, feien que les vagues i protestes es succeïssin a Catalunya a començaments del XX^e. També l'agitació s'estengué entre la pagesia aclaparada pels impostos i la caiguda de preus. Ensenms, la renaixença nacional es trobava en auge. En aquest temps els treballadors no posseïen encara l'organització adient ni el vigor necessari. La CNT influïda per la propaganda dels anarco-sindicalistes francesos s'inhibia de les lluites polítiques, cosa que no contribuïa a organitzar ni esperonar la lluita per les reivindicacions econòmiques, ni per a fer front com calia a la violenta repressió que colpejava els obrers.

Val la pena destacar d'aquesta part de les memòries dues qüestions cabdals i que després influïran decididament en el transcurs de tota la seva vida política i revolucionària: Una, l'evolució vers el socialisme científic, i l'altra la intuïció que tenia dels principis i característiques que havia de posseir el partit de la classe obrera, i molt concretament a Catalunya.

En tenir-se en aquells temps coneixement de la presa del poder a Rússia pels treballadors, recorda com en les discussions «l'ambient es va fer més polític», cosa que possibilità que l'any 1920 es creés a Balaguer un grup d'amics de la URSS, i a Catalunya es constituís una «sucursal» del Partit Comunista d'Espanya.

Tomàs Pàmies, com tants d'altres joves desenganyats de l'anarquisme i considerant-se ja «home polític» ingressà al Bloc Obrer i Camperol a la recerca de millorar el seu nivell teòric i polític, la qual cosa no assolí per les discussions d'aquell safareig de «savis». Mentrestant, amb altres treballadors de Balaguer organitza la UGT, evident demostració del nou camí que s'havia proposat emprendre.

De les característiques del partit a Catalunya en tenia formada, molt abans d'esdevenir-ne militant, la seva concepció. Oposat al «centralisme burocràtic», intuïa un Partit Comunista de Catalunya amb dret d'autodeterminació, lluitant contra l'opressió social i nacional, o sigui, un partit de comunistes que es podia dir d'una altra manera, com s'esdevingué amb la constitució del Partit Socialista Unificat de Catalunya el 23 de Juliol del 1936. El camperol de Balaguer, explotat i català, aferrat a la terra com tots ells, ambicionava un partit de masses —no un grupet de bons i amagats com els talps— capaç de dirigir les lluites reivindicatives dels treballadors per la República i el combat pel socialisme. Un partit, que compregués la força mobilitzadora del sentiment nacional i es convertís en el més conseqüent defensor del dret d'autodeterminació dels pobles d'Espanya. Propugnava un partit on el dogmatisme i la rutina no hi tinguessin lloc. Als sectaris els considerava una gent que «no comprenen la realitat». Els tenia per la gent «més antipàtica» i tenia raó.

El 18 de Juliol, coincidint amb l'aixecament feixista i en comprendre que s'iniciava una seriosa revolució, «començà una nova vida política que ja no podia tenir contradicció amb la privada». Així, el 24 de Juliol s'incorpora al Comitè Revolucionari de Balaguer en nom de la UGT i ingressa al PSUC en formació, del qual, per «la seva trajectòria, ja s'en conside-

rava militant». En aquells dies difícils és quan, precisament per millor servir la República i Catalunya, abraça la causa del comunisme, a la qual restarà fidel fins a la mort.

Nombrosos foren els treballs i missions que portà a terme en el transcurs de la guerra nacional revolucionària i a l'exili. Abnegat, temerari a voltes, no tenia altra preocupació que complir la tasca amb el lema de Lenin de «dir la veritat per crua que sigui», cosa que moltes vegades no satisfecia el gust de tothom. Al «jefe inmediato o directo» l'interessava que li contestessin que tot marxava sobre rodes; la moral de la tropa estúpida; la intenció sempre a punt, i els pagesos replets d'adobs. Es tractava de fabricar un informe per complaure els de dalt. Aquest mètode el company Pàmies el condemnà tota la vida, fos on fos, perquè no acceptava que la «veritat és pessimista». Valent-se de l'exercici de la crítica i la veritat com a conducta, actuava per evitar «les ensopagades de la vida i les febleses dels homes». De la mateixa manera mantenia que no podia existir diferència entre les paraules i els fets. Home de cor sensible i honest, tot i els mancaments que constatava, privava en ell la fidelitat al Partit del que reconeixia que «amb tots els defectes, el PSUC era l'únic partit que existí, com tal, fins al final de la guerra i més enllà».

Del TESTAMENT A PRAGA s'en desprenen altres motivacions no menys valuoses. Es tracta de com i per què es produeix el que qualificaré de reconciliació política entre pare i filla, després de llargs anys d'apassionada discussió.

Si el pare hagués escoltat la descripció de les «coses que mai no hauria imaginat», hom pot pensar que ja no consideraria la filla una «sentimentaloida» ni que justificava «deformacions» i «arbitrarietats». Tampoc Teresa jutjaria de la mateixa manera el temperament «negatiu», crític, i exaltat del pare. Ans al contrari, hi reconeixia l'imatge del revolucionari íntegre i conseqüent que des de l'any 1920 va oposar-se a mètodes incompatibles amb la democràcia socialista i el centralisme democràtic. A la submissió de la consciència.

Que es retroben ho demostra quan ella diu que «les reflexions que heu deixat sobre el socialisme a Txecoslovàquia tal com vós l'heu observat, són al meu entendre, la millor part del vostre testament». Compartint l'apreciació, crec que n'hi ha una altra no menys alligadora. Es quan explica com es va discutir el XX^e. Congrés del PCUS, doncs, està directament entroncada amb els fets que anys més tard

convulsionarien Txecoslovàquia i el moviment comunista i obrer mundial. Que això és així ho demostren aquestes concises paraules. «A les reunions tothom ficava la cullera, tot era criticat i després tot continuava igual». En aquesta eufòria es dona la paradoxa que el més temerari en la crítica tingué de frenar el ramat de «seguidistes» perquè veia que tot allò era «fumerrall i xerrameca». Sí, tenia tota la raó, perquè aquells xerraires i dogmàtics eren i són els mateixos que més tard contribuïren a enterrar les tesis i projecció que ens oferí el XX^e. Congrés. La conseqüència, entre altres ensopagades, n'és la intervenció a Txecoslovàquia.

El verí que després el culte a la personalitat fou una calamitat pel moviment revolucionari. Cal estar a l'aguait perquè es manté latent. No fos que en nom dels sagrats principis d'independència i igualtat dels partits canviés de color. Fugirem del foc per caure a les brases.

En TESTAMENT A PRAGA s'hi troben encara altres reflexions no menys interessants de la part de Teresa Pàmies. El xoc que els esdeveniments a Txecoslovàquia li produïren arribaren a fer-li pensar si les seves «conviccions» trontollaven, a posar-se trista i creure que perdria l'orgull d'estimar els soviètics. Comprenc la seva amargor. Com de la mateixa manera és lògic que, serenada en el transcurs dels mesos tracti la qüestió reflexionant políticament. I no per claudicar. Si no que, davant una tragèdia de tal magnitud, el que cal és discutir, «no amagar res a les masses», i no deixar-se «domesticar», com deia el seu pare. Per altre costat perdre la perspectiva seria tan com renunciar al que és consubstancial amb la nostra llarga vida revolucionària. L'alè que inspirà la revolució d'Octubre i els sacrificis del poble soviètic, són encara el baluard més segur per fer front a l'imperialisme. No és casual que per a la reacció mundial el seu enemic principal sigui la URSS. El company Pàmies això ho comprenia bé. Criticava sense embuts persones i procediments. Igualment ho feia amb la societat socialista que veia «caminar com els crancs». Amb tot, i aquí rau la seva generositat, el sentiment de classe prevalia en ell per damunt de tota altra consideració. Així és com encara als darrers anys de la seva vida, ens pogué deixar consells valuosos com aquest. **«Ara que als meus setanta anys passo revista a la meua vida, arribo a la conclusió que a Praga hi he viscut les lliçons més importants de la meua formació política, ja que estic convençut de la justesa del meu ideal. El socialisme, amb tots els seus defectes, és molt**

més net, més moral que la podrida societat burgesa que jo he conegut i combatut».

El dot que fa als fills Tomàs Pàmies amb el seu testament no podia ésser únicament patrimoni d'ells perquè traspassa el marc d'unes memòries clàssiques. Es tracta d'una aportació crítica a la història del moviment obrer contemporani d'un soldat de fila que ensenya i crea consciència. Les opinions que fins ara he llegit hi coincideixen també. No renuncio a creure que en el temps els treballadors i demòcrates d'Espanya si sumaran, doncs el testimoni ofereix experiències valuoses pel combat i per millor comprendre la realitat de la vida.

El vell comunista havia après a resistir

i es feia càrrec del món on vivia. No obstant, trobar-se a Praga a «cor que vols» i «com si fos un dels seus», no havia oblidat el poble, «la seva pròpia casa». Llavors, no ens pot estranyar que el seu anhel fos retornar a Balaguer a trepitjar i recòrrer la terra que l'havia vist néixer. La mort truncà el desitg. Com tants d'altres milers de refugiats fou enterrat a l'exili per culpa de la criminal dictadura. Per això el combat unit fins assolir el seu enderrocament i per la implantació de la democràcia cal incrementar-lo encara més.

Tardor 1971.

JOSEP MONTOLIU

